

SHNB

SOCIETAT D'HISTÒRIA
NATURAL DE LES BALEARS

Francesc Español i Coll (1907-1999) In Memoriam

El professor Español es definia com “un simple aficionat amb setenta anys d'experiència”. Aquesta era la humilitat d'un excel·lent entomòleg i millor persona.

Francesc Español i Coll, va néixer a Valls, Tarragona, el 8 d'octubre de 1907. La seva primera captura entomològica no se sap molt bé quan fou, però ja als 16 anys envià un escarabat al Professor Jeannel d'una espècie nova qui li dedicà amb el nom d'*Speophilus españolii*. L'any 1932 ingressà en el departament d'entomologia del Museu de Zoologia Barcelona. Tres anys després obté la llicenciatura en Farmàcia per la Universitat de Barcelona. L'any 1941 fou anomenat conservador del Museu de Zoologia de Barcelona i el 1966 fou nomenat director. L'any 1969 llegí el seu discurs d'ingrés en l'Acadèmia de les Ciències i Arts de Barcelona, amb el títol *Fauna cavernícola de España*. Español fou també un professor excepcional. Entre 1970 fins 1975 accedí a la petició d'impartir l'assignatura Zoologia II (Artròpodes) que s'estudiava al tercer curs de la llicenciatura en biologia. Per tal de no interferir en la seva feina normal al Museu de Zoologia, les classes les feia de vuit a nou del matí, però, malgrat l'hora intempestiva, les classes eren plenes. Fins i tot hi anaven estudiants de cursos superiors que ja havien superat l'assignatura per poder gaudir del mestratge d'Español. I és que, com feia amb els deixebles que anaven a veure'l al Museu, transmetia amb una tal facilitat el seu entusiasme pel món dels insectes, que les seves classes es convertien en veritables vivències d'allò que explicava.

Es jubilà l'any 1977, als 70 anys, com a Director del Museu, no obstant, en cap moment deixà de treballar fins fa un parell d'anys i així, per exemple, l'any 1992 es publicà el segon volum de la sèrie *Fauna Ibérica* dedicat a la família Anobiidae.

La seva relació amb les Balears i la Societat d'Història Natural vé d'enfora. Des de la fundació de la Societat mantingué contacte amb tots els socis interessats per l'entomologia. Guillem Colom, Josep Maria Palau, Llorenç Garcias Font, Artur Compte,... i tants d'altres entomòlegs i aficionats a la natura què sempre que necessitaven alguna cosa (assessorament, bibliografia,...) trobaren en ell consells i solucions. L'epistolari d'aquests personatges són història viva de la història de la naturalesa de les nostres illes. Però amb els anys aquesta tendresa no es perdé, noves generacions de naturalistes illenes trobàrem la mateixa hospitalitat

i ajuda en visitar-lo al seu despatx-laboratori del Museu de Zoologia de Barcelona.

El seu interès pels poblaments insulars el va fer visitar i estar en contacte freqüent amb el naturalista solleric Guillem Colom. Ja havia publicat dades de tenebrionids durant la guerra, però en la dècada de 1950 lliurà a la premsa dos grans treballs de síntesi: els tenebrionids de les Pitiüses (1951) i els de totes les Balears (1954).

Publicà dos treballs al Bolletí. El primer l'any 1955, un jove Bolletí d'una Societat també jove, sobre els tenebrionids de les Pitiüses. L'any 1976, junt amb O. Escolà, dissertà en el nostre Bolletí sobre el poblament biosespeleològic de la fauna de les Balears.

Els autors d'aquesta nota al llarg de les nostres visites als illots de les Gimnèsies i Pitiüses hem reviscut en cada desembarc, moltes de les troballes entomològiques d'aquell pioner del nostre país efectuades ja feia anys.

Amb motiu del seu 90è aniversari Xavier Bellés (1997) va dedicar-li un treball en el que es descrivia una nova espècie, *Ptinus espanyoli*, en el nostre Bolletí. La Junta Publicacions del Bolletí de la Societat d'Història Natural de les Balears es reuní expressament el 8 d'octubre, data del seu naixement, per tal d'acceptar l'article, com a forma d'afegir-se a aquest petit i merescut homenatge.

Per fer-se una idea de la feina d'aquest mestre científic el Dr. Español publicà més de 400 treballs, descriví més de 500 tàxons de tot el món pertanyent a més de 15 famílies de coleòpters (a més a més d'un Reduviidae, Hemiptera). Entre les famílies de més interès destaquen els Tenebrionidae i els Anobiidae, i la seva gran passió, els coleòpters cavernícoles. Algunes d'aquestes espècies són de les Balears, amb les que tenia uns lligams especials.

La seva obra taxonòmica impressionant fou publicada per A. Viñolas, O. Escolà i J. Vives, l'any 1995 en un volum especial de Treballs del Museu de Zoologia Número 7, Barcelona.

La figura del mestre despertant els nins als misteris alucinants de la Natura ha estat molt ben reflectida pel vell professor de la pel·lícula "La lengua de las Mariposas". Només era una mica més gran que aquells nins quan, en una de les primeres visites a aquell cau, a les hores també una mica misteriós, que era la biblioteca de la Societat d'Història Natural de les Balears, vàrem conèixer algunes de les obres de Francesc Español, de Guillem Colom i de tants de bons naturalistes com han treballat a les Balears.

Al contrari dels llibres plens de color que parlaven d'espècies exòtiques o de paisos irreals per llunyans, els escrits del Professor Español eren una mica austers, però obrien les portes d'una natura real, que un mateix podia trobar al dia següent en anar d'excursió per la Serra de Tramuntana. Aquelles obres encara destil·len dues coses. Per un lloc, són exemple de feina ben feta, sense preses, tot cercant la perfecció. Però també són exemple d'una admiració profunda i sincera per la natura. Aquestes virtuts són més dignes de ser valorades si es té en compte que el Professor Español va treballar bona part de la seva vida en un ambient hostil a la cultura. Imaginau-vos si en aquell temps una persona, a més a més, es dedicava a estudiar una cosa tan estranya com un escarabat!. Avui en dia, amb unes condicions culturals i materials molt més favorables, ja és molt difícil trobar aquestes actituds.

Llegir aquells vells escrits també imposava respecta. Era difícil d'imaginar qui podia ser el savi que els havia escrit. Uns anys després vàrem conèixer al Professor Español al Museu de Zoologia de Barcelona. Ja feia molt de temps de la seva jubilació com a director del Museu. El Professor Español es queixava de que el seu esperit de treball i la seva il·lusió de conèixer no podien ser seguides ni pels seus dits ni els seus ulls. També es queixava de gairebé no poder sortir a tressar pel camp. Recordava amb emoció les antigues campanyes entomològiques, l'emoció de descobrir el que ningú fins ara ha sabut veure.

Tal volta per això, sempre va acollir als entomòlegs balears com a deixebles. Per

iniciativa del Professor Español, probablement recordant les dificultats del seus propis inicis, el Museu de Zoologia de Barcelona va fer l'any 1993 una important donació de material que ha estat el bessó inicial de les Col·leccions entomològiques del Museu de la Naturalesa de les Illes Balears. Gràcies a aquestes col·leccions, avui en dia es disposa de material de referència de moltes d'espècies dels coleòpters que viuen a les Illes. Conservar aquestes col·leccions i estudiar la seva obra és un motiu d'orgull i satisfacció, però també és un motiu per recordar l'admirable figura humana i professional que fou el Professor Español.

El 29 de juny de 1999 ens deixà per sempre el professor Español.

Miquel Palmer i Guillem X. Pons